

Nr 331.

Av herrar **Hage** och **Lovén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

I proposition nr 95 har Kungl. Maj:t till innevarande riksdag framkommit med förslag till allmänna grunder för dyrtidstilläggs utgående till befattningshavare i statens tjänst, varvid dock undantagits befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk samt häradshövdingar och vissa vikarier för sistnämnda befattningshavare.

Med avseende på nämnda regeringsförslag, som torde vara avsett att i viss mån vara normgivande även för de ovan nämnda undantagna verkens tjänstemän, rörande vilkas dyrtidstillägg förslag sedermera torde framkomma, har det från statstjänarehåll framkommit en del anmärkningar, som enligt vårt förmenande äro nog så välgrundade, och har i samband därmed från samma håll framförts krav på vissa förbättringar på en del punkter i Kungl. Maj:ts förslag.

De krav, som enligt vårt förmenande därvidlag äro mest berättigade och som främst böra tillmötesgås, äro de som framkommit från statstjänarna i de lägre inkomstklasserna och som hävda, att det nu föreliggande förslaget icke innebär någon förbättring eller åtminstone en mycket obetydlig eller allt för otillräcklig sådan av de lägsta inkomsttagarnas löneställning.

Det föreliggande förslaget innebär nämligen för en befattningshavare med 1,200 kronors inkomst eller därunder ingen höjning av dyrtidstillägget. En sådan befattningshavare erhåller alltså enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag samma dyrtidstillägg, som han skulle

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 4 saml. 109 häft. (Nr 331.)

erhålla, om 1919 års förordning oändrad skulle komma att prolongeras.

Vi förbise härvidlag ej det förhållandet, att de mindre ändringar för uträknandet av grundtalet, som föreslås i § 2 andra stycket av det i propositionen framlagda förslaget till kungörelse angående dyrtidstillägget, kunna vid vissa indextal åstadkomma någon liten ändring i summan, som dock är så obetydlig att den ej här behöver beröras.

Däremot erhåller befattningshavare med avlöning, liggande över nämnda gräns (1,200 kronor per år), höjning av dyrtidstillägget därigenom att Kungl. Maj:t föreslår, att på avlöning, som överskrider 100 kronor i månaden intill 1,250 kronor i månaden, nu skall utgå dyrtidstillägg med ett procenttal, som motsvarar *hälften* av grundtalet, under det att nu gällande bestämmelser stadga, att å denna del av avlöningen intill ett belopp av 600 kronor i månaden skall utgå dyrtidstillägg efter ett procental endast motsvarande en *tredjedel* av grundtalet.

Innebörden av Kungl. Maj:ts förslag till innevarande års riksdag är alltså denna:

1. Statstjänare med årsavlöning under och intill 1,200 kronors avlöning per år erhålla *ingen* höjning av dyrtidstillägget.

2. Statstjänare med årsavlöning, överstigande 1,200 kronor per år men ej överstigande 7,200 kronor per år (600 kronor per månad), erhåller en höjning av dyrtidstillägget, som naturligtvis blir tämligen obetydlig för befattningshavare med sådan årsavlöning, som endast obetydligt överstiger 1,200 kronor (t. ex. avlöning uppgående till 2,000 kronor), men mera avsevärd med avseende på löner, närmande sig den övre gränsen (7,200 kronor per år) av denna inkomstgrupp.

3. Befattningshavare med avlöning över 7,200 kronor per år (600 kronor per månad) upp till 15,000 kronors årsavlöning (1,250 kronor per månad) erhålla den högsta förhöjningen av dyrtidstillägget, såväl med avseende på summan av beloppet som procentuellt i förhållande till förut utgående dyrtidstillägg, i ty att de erhålla icke blott den förhöjning, som blir en följd av höjandet av procenten å beloppet över 1,200 kronors årsavlöning från 33 procent till 50 procent, utan dessutom den ej obetydliga ökning i sin inkomst som härrör sig av att de få dyrtidstillägg även å avlöningsbelopp, liggande mellan 600 kronor per månad och 1,250 kronor per månad, å vilket belopp ej utgår dyrtidstillägg, enligt 1919 års riksdags beslut.

För att närmare åskådliggöra innebörden i vad som här påstått lämnas här en tablå, utvisande huru den av regeringen föreslagna dyrtidstilläggsförhöjningen kommer att verka för olika inkomstlägen, om

det under de senaste kvartalen använda grundtalet (reducerade prisindextalet) fortfarande kommer att vara 141 och det reducerade grundtalet 47:

A	B	C	D	E
Arsavlönning å vilken dyrtidstillägg utgår	Dyrtidstillägg per år utgående enligt 1919 års riksdags bestämmelser	Dyrtidstillägg per år enligt grunderna i den nu framlagda propositionen	Ökning per år av dyrtidstillägg från kol. B till kol. C	Ökningen i kol. D utgör följande procent av dyrtidstillägget i kol. B
kronor	kronor	kronor	kronor	kronor
1,200	1,692	1,692	00	00
1,500	1,833	1,902	69	3.8
2,000	2,068	2,252	184	8.9
2,500	2,303	2,602	299	13.0
3,000	2,538	2,952	414	16.3
4,000	3,008	3,652	644	21.4
5,000	3,478	4,352	874	25.1
6,000	3,948	5,052	1,104	28.0
7,200	4,512	5,892	1,380	30.6
8,000	4,512	6,452	1,940	43.0
10,000	4,512	7,852	3,340	74.0
12,000	4,512	9,252	4,740	105.1
15,000	4,512	11,352	6,840	151.6

Anmärkning. Vid uppgörande av denna tabell har ej tagits hänsyn till den mycket obetydliga ändring av grundtalet, som kan komma att ske genom de nya bestämmelser som föreslås för grundtalets uträkning i § 2 andra stycket i det nya förslaget till kungörelse angående dyrtidstillägg.

Det har varit en från riksdag till riksdag under kristiden fastslagen princip, att man vid avvägandet av dyrtidstilläggets belopp måste ställa det på det sättet, att de mindre inkomsttagarna skulle erhålla ett procentuellt taget avsevärt högre dyrtidstillägg än befattningshavare med redan förut någorlunda hög avlöning. Nu synes det som avsikten med regeringens nu föreliggande förslag skulle vara att omjustera detta förhållande genom att åstadkomma i vissa fall ingen förhöjning eller åtminstone en mycket obetydlig sådan åt de lägre befattningsgrupperna, samtidigt som mycket väsentliga förhöjningar av dyrtidstillägget åstadkommas för de högre inkomstklasserna.

Det vore förvånansvärt, om kamrarna med den nuvarande sammansättningen skulle vilja vara med om att på detta sätt med avseende på dyrtidstillägget deklassera de mindre inkomsttagarna i förhållande till de större och stryka ett streck över den uppfattning, som föregående riksdagar uttalat sig för. Den nuvarande dyrtiden gör sig nu så mycket mera kännbar som familjeförsörjarna jämte de löpande utgifterna nu även tvingas att avsätta något av sin inkomst till förnyande och reparation av möbler, husgeråd och kläder m. m., vilka utgifter i stor utsträckning i allmänhet måst undanskjutas under de gångna krisåren. För de mindre inkomsttagarna bland statstjänarne måste det under sådana förhållanden te sig synnerligen tröstlöst, då de kunna konstatera att Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till höjning av dyrtidstillägget giver en mycket ringa förhöjning och åt de allra minsta inkomsttagarna ingen förhöjning alls. Är befattningshavaren dessutom en person med flera barn måste detta återhållande i inkomsthänseende även kännas så mycket hårdare inför konstaterandet av det faktum, att de så kallade familjetilläggen nu upphört, vadan ingen möjlighet finnes ens för familjeförsörjare med stora familjer att erbjuda någon bättre inkomst.

Från dessa utgångspunkter måste vi finna, att det nu föreliggande regeringsförslaget ej kan i oförändrad form antagas. Vi vilja alltså föreslå vissa förändringar i Kungl. Maj:ts förslag och vilja då först hävda, att det skulle vara ett synnerligen lämpligt sätt att *nu borttaga den bestämmelse, som finnes därom, att ej ens på de lägsta i avlöningen ingående 1,200 kronorna skall utgå full kompensation för den inträdda fördyringen*. Enligt det föreliggande förslaget skall, som bekant, det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, minskas med en niondel av talet, varjämte viss närmare bestämd utjämning sker. Grunden till denna anordning är den, att man ansett, att befattningshavarna böra själva bära någon del av dyrtidsbördan. En sådan uppfattning kan vara riktig med avseende på befattningshavare med någorlunda hög avlöning. Med avseende på de minsta inkomsterna däremot — d. v. s. inkomster, som ligga långt under existensminimum — måste ett sådant krav anses fullständigt orimligt. För den, som vid kristidens inträde stod vid existensminimum, måste nämligen en nedsättning av reallönen innebära en oskäligen nedpressning, resulterande i fattigdom och umbäranden.

Från dessa utgångspunkter föreslås därför, att riksdagen nu måtte besluta borttaga bestämmelsen om att procenten som utmärker levnadskostnadsökningen skall minskas med en niondel och att detta reducerade

prisindex tal skall läggas till grund för bestämmande av dyrtidstilläggets belopp.

En sådan ändring skulle medföra, att även de minsta inkomstagarna erhöles en rimlig förhöjning i dyrtidstillägget, vilket de ej erhålla enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vi ha förut framhållit, att befattningshavare under existensminimum borde ha full kompensation för den verkliga fördyringen. Fullföljes denna tankegång kan man ej sätta gränsen, där den fulla kompensationen upphör och det reducerade dyrtidstillägget begynner, vid 1,200 kronor, vilket nu är och även i propositionen föreslås skola bli den gräns, där en mycket väsentlig beskärning av dyrtidsprocenten göres. Man måste gå upp till ett belopp, som åtminstone i någon mån närmar sig existensminimum. Vi ha tänkt oss 2,000 kronors årslön som en sådan lämplig gräns. Vårt yrkande skulle alltså innebära, att *å den del av en befattningshavares avlöning, som ej överstiger 2,000 kronor, skulle utgå dyrtidstillägg med ett procenttal, som fullt motsvarar fördyringen efter ingången av augusti 1914*, dock så, att vid ojämnt procenttal det samma skulle reduceras nedåt till närmast med två jämnt delbara procenttal.

En sådan bestämmelse, som här föreslagits, medför ju även, att befattningshavare med avlöning över nämnda 2,000 kronor per år erhålla högt dyrtidstillägg. Under sådana förhållanden torde någon minskning kunna ifrågasättas i de procenttal, som av Kungl. Maj:t föreslagits att utgå på löner utöver 2,000-kronors-gränsen, ty avsikten med denna motion är naturligtvis ej att giva befattningshavare med större inkomster — utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — den ökning av dyrtidstillägget, som blir en följd av att full kompensation för fördyringen erhålles å den del av avlöningen, som faller å belopp intill 2,000 kronor. Det finnes, enligt vårt förmenande, skäl för att detta minskande av procenten sker efter en skala, som är progressiv upp mot de högsta inkomsterna. Ävenså kan det finnas anledning nedsätta gränsen för det belopp, å vilket dyrtidstillägg utgår, från 15,000 kronor till 9,000 kronor, och detta icke blott med anledning av att nuvarande gränsen är 7,200 kronor, utan även därför, att även de allra högsta befattningshavarna erhålla den av oss påyrkade förhöjningen i dyrtidstillägget som skulle bli en följd av att full dyrtidskompensation erhöles för de i botten av avlöningen liggande 2,000 kronor.

Från dessa utgångspunkter hålla vi alltså före,

att bestämmelserna om dyrtidstillägget lämpligast böra utformas så, att *full* kompensation erhålles å avlöning till och med 2,000 kronor,

att å avlöningsbelopp, liggande mellan 2,000 och till och med 3,000 kronor, utgår $\frac{3}{10}$ av full kompensation,

att å avlöningsbelopp, liggande mellan 3,000 kronor till och med 5,000 kronor, utgår $\frac{2}{10}$ av full kompensation,

samt slutligen att å avlöningsbelopp, liggande mellan 5,000 kronor och till och med 9,000 kronor, utgår $\frac{1}{10}$ av full kompensation.

Nedanstående tabell visar, huru ett dyrtidstillägg enligt dessa grunder ställer sig.

Tablå, utvisande dyrtidstillägg per år.

Avlöning	Dyrtids- tillägg enligt nu gällande grunder	Dyrtids- tillägg enligt rege- ringens för- slag	Dyrtids- tillägg enligt motionens förslag ¹⁾	Avlöning	Dyrtids- tillägg enligt nu gällande grunder	Dyrtids- tillägg enligt rege- ringens för- slag	Dyrtids- tillägg enligt motionens förslag ¹⁾
1,200	1,692	1,692	1,872	6,000	3,948	5,052	4,368
1,500	1,833	1,902	2,340	7,200	4,512	5,892	4,555
2,000	2,068	2,252	3,120	8,000	4,512	6,452	4,680
2,500	2,303	2,602	3,354	9,000	4,512	7,152	4,836
3,000	2,538	2,952	3,588	10,000	4,512	7,852	4,836
4,000	3,008	3,652	3,900	12,000	4,512	9,252	4,836
5,000	3,478	4,352	4,212	15,000	4,512	11,352	4,836

¹⁾ Full kompensation för fördyringen (156 procent) å den del av avlöningen som ligger mellan 0 och till med 2,000 kronor, $\frac{3}{10}$ av full kompensation å belopp mellan 2,000 till och med 3,000 kronor, $\frac{2}{10}$ av full kompensation å belopp mellan 3,000 och till och med 5,000 kronor samt $\frac{1}{10}$ av full kompensation å belopp från 5,000 kronor till och med 9,000 kronor. Å belopp ovanför 9,000 kronor ingen kompensation.

Det kan möjligen invändas, att en sådan anordning medför omständligare uträkningar än Kungl. Maj:ts förslag, som endast föreslår, att ett procenttal och ett reducerat procenttal lägges till grund för uträkningen. Härvidlag kan emellertid anmärkas, att enligt bestämmelserna skola tabeller uträknas för olika inkomstlagen, vadan, sedan dessa tabeller färdigställets, något ökat arbete ej uppkommer, om flera olika procenttal gälla för olika delar av avlöningen.

Naturligtvis kan man även tänka sig, att i de här föreslagna bestämmelserna kunde göras vissa modifikationer. Man kunde t. ex. bestämma att för beloppen intill 2,000 kronor skulle utgå full kompensation, enligt yad här ovan föreslagits, men att för belopp, liggande ovan-

för denna gräns intill 9,000 kronor (eventuellt intill något högre belopp), kunde genomgående utgå $\frac{2}{10}$ av full kompensation.

Ett dyrtidstillägg, lagt efter dessa grunder skulle giva följande resultat:

Tablå, utvisande huru dyrtidstillägg skulle komma att ställa sig efter ett system med full kompensation för dyrtiden (156 procent) för de lägsta 2,000 kronorna, ingående i varje avlöning, samt därefter dyrtidstillägg med $\frac{2}{10}$ av full kompensation å beloppen, liggande mellan 2,000 och till och med 9,000 kronor.

Avlöning	Dyrtids- tillägg	Avlöning	Dyrtids- tillägg
2,000	3,120	6,000	4,368
2,500	3,276	7,000	4,680
3,000	3,432	8,000	4,992
4,000	3,744	9,000-15,000	5,304
5,000	4,056		

Anmärkning. Ett system, som läte höjningen av dyrtidstillägget fortsätta med $\frac{2}{10}$ upp till 15,000, skulle vid 15,000 giva ett dyrtidstillägg av kronor 7,176.

Slutligen några ord angående tiden för de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Härvidlag anse vi, att dessa böra träda i kraft den 1 januari 1920. Då statsmakterna, som i detta fall är förhållandet, nu kommit till den uppfattningen, att de nu gällande bestämmelserna ej äro tillfredsställande, bör det vara ett intresse för statsmakterna att medverka till, att dessa bestämmelser fortast möjligt ersättas med nya bestämmelser. Från denna och andra utgångspunkter synes 1 januari i år vara en lämpligare tidpunkt än den av Kungl. Maj:t föreslagna tidpunkten 1 juli. Inga svårigheter att retroaktivt reglera dyrtidstillägget från årets början torde heller föreligga. Riksdagen har också förut gått med på dylik retroaktiv verkan för dyrtidsbeloppet från årets början, och har vid detta tillfälle reglering av dyrtidstillägget kunnat ske.

Med hänvisning till ovanstående hemställes alltså,

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 95 med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., dock med följande ändringar nämligen,

att det bestämmes, att dyrtidstillägget utgår å den del av en befattningshavares årsavlöning, som ej överstiger 2,000 kronor med ett grundtal, som motsvarar det indextal, som enligt socialstyrelsens beräkningar utmärker fördyringen i levnadskostnaderna från augusti 1914, dock så, att om detta grundtal är ojämnt det nedreduceras till närmast lägre med 2 jämnt delbara tal,

att å avlöningsbelopp, liggande mellan 2,000 kronor och till och med 3,000 kronor, utgår dyrtidstillägg med $\frac{3}{10}$ av det grundtal, som i föregående stycke bestämts för avlöning till och med 2,000 kronor,

att å avlöningsbelopp, liggande mellan 3,000 kronor och till och med 5,000 kronor, utgår dyrtidstillägg med $\frac{2}{10}$ av det i första stycket nämnda grundtalet samt

att å avlöningsbelopp, liggande mellan 5,000 kronor till och med 9,000 kronor, utgår dyrtidstillägg med $\frac{1}{10}$ av det i första stycket nämnda grundtalet.

B) att de nya bestämmelserna skola träda i kraft den 1 januari 1920 samt

C) att riksdagen måtte anslå de belopp, som bliva en följd av ett antagande av de ovan föreslagna bestämmelserna.

Stockholm den 27 februari 1920.

Ernst Hage.

Carl Lovén.